

96 ANICHI MANLII SEVERINI BOETII
Tu verò ¹³ volventis rotæ impetum retinere conaris? At omnium mortaliū stolidissimè: si manere incipit, ² fors esse desistit.

INTERPRETATIO.

a fortuna.

NOTE.

13. *Volventis rotæ.*] *Fortuna:* Veteres quippe fortunam, non modò cæcam & furenti similem, verùm etiam volubili saxe pendentem effinxere; quod fortuna iisdem videretur omnia non solùm temere & cœco impetu administrare bonis adversa, malis hominibus prospera, sed instar globi vaga, necessitate

quadam naturæ volvi: adeo ut non minoris esset stultitiae, fortunæ, quam fideturum reluctari conversionibus. Propterea Baptista Mantuan.
Fidite virtuti, fortuna fugacior un-
dis
Non manet.

METRUM I.

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIAE. LIB. II.

97

METRUM I.

Q UOD vocant iambicum Hyponaëtium. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet sex pedibus constans, paribus quidem iambum, imparibus vero spondeum sèpius habet.

ARGUMENTUM.

FORTUNA instar Euripi, instabilis non solùm plures, sed eundem hominem unius horæ spatio erigit deptimitque.

H EC cùm superbâ verterit vices dextrâ,
Exæstuantis more ferunt Euripi;

INTERPRETATIO.

Vbi hac fortuna alternaverit vices ma- | pi exundantis;
nu imperiosâ, eadem rapitur instar Euri-

NOTE.

1. *Verterit vices*] Quæ alternis fieri solent, hæc appellamus *vices*: hinc *vicissim* idem quod *alternis*. Fortuna autem propter nativam suam inconstantiā omnia alternis mutat, modò pluribus, modò uni prospéra & adversa: quod ita frequens & notum, ut Latini fortunam appellant *vicem*; ita Cicero passim, mibi, inquit, necesse est & meam & aliorum vicem pertimescere: valæ & meæ & vestram vicem do eo.

1. *Dextrâ superbâ*] Pars pro toto: fortuna autem Horatio & aliis dicitur *superba*; quod hominibus altior, hos ad natum videatur regere. Sic Seneca in Med. v. 205.

Sceptris superbas quisquis admovit manus.

2. *Exstu nitis Euripi*] Euripus vox græca significans fictum. Duplicis est generis: a ius arte; alias naturâ factus.

2. *Euripus artificiosus, alvens est mag-*

nifico opere aquas in morem fluvij decudens, qui in hoc differt à Nilo pariter artificioso, quod Nilus hic sit major, Euripus veò minor: de utroque loquitur Tullius 2. de leg. *dextræ*, inquit, *aquarum, quos ibi Nilos & Euripos vocant, quis non, cum haec videat, irriserit.* 2. Euripus naturalis est pars maris inter Aulidem Boötia portum, & Eubream insulam, cuius meminit Strabo l. . & Plin. l. 2. Hoc mare non instar Oceani æstuat, sed septies sapienter, unius dici & noctis spatio, tanto impetu recurrit, ut ventos etiam ac plenis velis navigia frustetur: quod nimurum aquæ hac præcipites ob icibus insulis undique remittantur: propriece non dicitur *exstuans*. Atque inde famum est, ut fortuna, cogitatio humana, aut qualibet alia res matationi valde obnoxia, diceretur instar Euripi constans.

N.

¹¹ An ego sola meum jus exercere prohibebor? ¹² Licet cælo, proferre lucidos dies, eosdemque tenebris noctibus condire. ¹³ Licet anno, terræ vultum nunc floribus frugibusque redimere, nunc nimbis frigoribusque confundere. ¹⁴ Ius est mari, nunc strato æquore blan-
s. diri, nunc procellis ac fluctibus inherescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam, ^a inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc nostra vis est, hunc copti tuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infinitis mutare gaudemus. Ascende si placet, sed eâ lege, utine, cum ^b ludici mei ratio posset, des-
^{10.} cendere injuriam putes. An tu ^c mores ignorabas meos? ¹⁵ Nesciebas Cœurn regem Lydorum Cyro pau'lo an è formidabilem, mox dei de misrandum rogi flammis traditum, missò cœlitus imbre de-
fensum?

INTERPRETATIO.

^a placido. ^b insatiabilis. ^c ludi. d' meam | ludendi consuetudinem.

NOTÆ.

probat argumento vulgari: effectum censetur illius cause, quâ accedente aut recedente, effectum illud adeat aut abeat: propterea dies censetur effectus Solis, quod presente aut absente Sole, dies est aut non est: sed illa est, inquit fortuna, inter me & predicta bona necessitudo: si quidem *mecum veniunt*, me abeunte discedunt. Adde quod hæc bona aut tua sunt, inquit, aut mea: sed tua non esse ex hoc est evidens, quod si tua ferent, eadem nullo modo perdidisses: quandoquidem bonorum, quæ tua sunt, ita dominus es, hæc ut, nisi prius volueris perdere, non perdas: hæc autem bona, quæ amissa conquereris, nunquam voluisti amittere.

^{11.} An ego sola.] III. Fortuna probat exemplis, si predicta corporis bona jure posse dare & auferre: quod de-
terior esse non debat fortunæ, quam caterarum causarum conditio. Exempla autem ista sunt quatuor.

^{12.} Licet cælo.] Primum fortunæ exemplum. Cœlum Sole, quem continet, pæxente diem lucidum facit: sed idem cœlum, Sole absente, noctem facit tenebram: de die gratulantur, de nocte non queruntur homines.

^{13.} Licet anno terre vultum.] Secundum fortunæ exemplum. Terra vultus, juvantibus astris, nunc floribus frugibus-

que redimitur; nunc nimbis frigoribusque confunditur: de floribus frugibusque gratias homines habent: de nimbis & frigoribus querelas non profertur.

^{14.} Ius est mari.] Tertium fortunæ exemplum. Mare nunc strato æquore blanditur: nunc procellis ac fluctibus inherescit, tranquillitatem homines arbitrantur favorem: sed procellam non putant injuriam: quare ergo, inquit fortuna, nos ad constantiam nostris moribus alienam, inexpleta hominum cupiditas alligabit? De ludo & de rota fortunæ jam dictum est hoc libro. Hic autem fortuna dicitur ludum ludere; sicut Terentius dixit *gaudere gaudium*, Cicero *servire servitatem*; vulgus *vivere vitam*.

^{15.} Nesciebas Crasum.] Cræsus ultimus rex Lydiæ, ditissimus, à Cyro rege Persiam vicit fuit, cumque iterum rebellasset, iterumque vicit esset, ignibus addictus, de pyrâ clamavit, & Solon, Solon, Solon, interrogante Cyro, quis ille Solon esset, ait Cræsus: Solon vir sapientissimus olim memonuit, neminem esse in hac vita felicem, quod nunc experior. Tunc Cyrus varietatem fortuna cogitans, ignem quem jussicer extingui, vidit cœlo famulante reprimi: quod Ausonius sic expressit lib. de ludo septem Sap.

Clamore magno ter Solonem nuncupat;

¹⁶ Num te praterit Paullum Perses regis à se capti ^a calamitatibus pias impendisse lacrymas? ¹⁷ Quid tragediarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto iœtu fortunam felicia regna vertente? Nonne adolescentulus ^b οὐ τὸς μῆτρας, τὸν μὲν ἐπειγούντας, τὸν δὲ ἐπεισερχούντας, in Jovis limine jacere didicisti? Quid si uberiùs de bonorum parte sumpsiisti? Quid si à te non tota discessi? Quid si hæc ipsa mei mutabilitas justa tibi causa est sperandi meliora? Tamen ^c ne animo contabescas, & intra commune omnibus regnum locatus, proprio jure vivere desideres.

INTERPRETATIO.

^a miserias fleuisse non sine pietate. ^b duo | tem bonorum. ^c quicquid sit.
dolia, unum quidem malorum, alterum au-

NOTÆ.

Quâ voce Cyrus motus extingui jubet Gyrum per omnem, & destrui ardentem pyram:

Et commodum profusus imber nubibus Repressit ignem.

^{16.} Num te praterit Paullum Perses regis.] Persæ Philippi filius, ultimus Macedonum rex, vicit fuit apud Samothracas à Paullo Æmilio, Romano Consule, & cum filiis in triumphum duetus: hunc ut captum ad se rapi vidisset Paulus, ejus fortunam miseratus flevit, & assidere sibi jussit. Plutarchus in vita Æmilij addit, victum Persen inediâ se confessisse, aut certe ob epectrum somnum interisse.

^{17.} Quid tragediarum clamor.] Tragedia est carmen gravissimum, quo principum virorum calamitates luctuoso quodam exitu terminata depinguntur: quamobrem Tragedia differt à Comœdiâ, quæ tranquillo latoque exitu continetur: unde Horat. 2. Carm. od. 1.

*Paulum severa Musa tragedia
Defit theatris*

Hinc tragedias mouere dicuntur illi, qui tumultus quosdam excitant: cui favet nominis interpretatio: aiunt enim nonnulli tragediam dici quasi τραγῳδία τραγῳδία asper, quod agat de rebus duris atque asperis, uti de cœribus ac mortibus Heroum. Propterea nunc meritò dicitur tragediarum clamor nihil

aliud deflere, nisi indiscreto iœtu fortunam felicia regna vertentem.

^{18.} οὐ τὸς μῆτρας, &c. duo dolia, unum quidem malorum, alterum autem bonorum. Nimirum Platonici videntes hominum mentes, quas conditas longè prius, quam corporibus conjunctas arbitrabantur, mileram unas, alias felicem vitam agere, finixerunt, duo ante fores Jovis esse vasa plena, unum quidem bonorum, alterum malorum, quorum alterutro poterit mentes in corpora infunderentur, felicem propterea aut miseram in terris sortem habituræ: quod Homerus Iliad. 6 sic expressit.

Præterea posuisse Iovem duo vasa loquuntur

Ante fores primoque domus in limine cœli

Quæ sint muneribus dandis mortalibus egris

Plena, bonis aliud, pejoribus illud abundant:

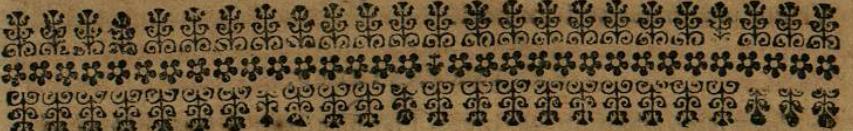
E quibus, ut voluit, Deus omnia sortibus egris

Distribuit generi humano. simul omnia miscens,

Nunc bona, nunc mala; nunc laetitia, nunc lance secunda;

Cui mala contigerint, cura hunc exponit iniqua,

Tristibus erumnis, miserique laboribus avi:

PROSA II.

ARGUMENTUM.

PHILosophia introducit fortunam, quæ opes, dignitasque sui juris esse causata, exemplo cœli, terræ, & maris probat, se potuisse hæc, absque ullius injuriâ, ad arbitrium ut Crœlo, cæterisque, sic Boëtio & dare & auferre.

VELLEM autem pauca tecum fortunæ ipsius verbis agitare. Tu igitur an^a jus postulet, animadverte. Quid tu^b ô homo^c ream me^d cotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus injuriam? Quæ tua tibi detraximus bona?

INTERPRETATIO.

a equum sit. b dicet fortuna.

NOTÆ.

1. *Fortuna verbis.*] I. Philosophia loquentem fortunam introducit: nam in omnibus rebus, inquit Cicero i. de Inv. similitudo est satietatis mater: quare Philosophia varietate occurrens satietati, deinceps uitur illo loquendi modo, quem Rhetores vocant *Conformatiōnēm*, quæ tunc est, cùm aliqua, quæ non adest persona, configitur quasi adsit.

Et certè cùm injustum videatur, quædam damnari inauditum, non immerita fortuna nunc introducitur, suam in Boëtiū de ipsâ fortunâ graviter conuestum causam defensura: at Philosophia vult, se præside, verba fortunæ à Boëtio attentiū considerari, ne hic aut præcipitatione aut præjudicio actus sententiam iniquam de ipsâ fortunâ ferat. Potest autem hic fortunæ sermo sic contrahi. Si iniquum est, inquit, te de eo conqueri Nūmine, à quo non modò nullam injuriam, sed quodcum-

que habueris bonum, acceperisti, injustæ sunt prorsus & iniquæ illæ, quibus me quotidie afficis, querelæ: si quidem non modò nullam tibi intuli injuriam; opes & dignitates, ut pote meas, auferendo: verùm etiam quicquid habueris boni, opum videlicet & dignitatum, illud totum mihi, tanquam illarum dominæ debes: quemadmodum cœlo, unde nox, debetur dies; terra, unde sterilitas, debetur fertilitas; mari, unde tempestates, tranquillitas; Jovi ipsi, unde mala, bona debentur. Sic Crœsum, sic regem Persarum, absque ullâ eorum injuriâ, excepti. Tu igitur an^a jus postulet, animadverte.

2. *O homo.*] Jam monuimus, nos sic compellare eos, cum quibus volumus videri nullam nos habere familiaritatem. Prof. i. hujus lib.

3. *Cotidianis.*] Alij scribunt, quotidianis: pro diversâ scilicet hujus vocis

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIAE. LIB. II. 101

4. *Quovis judice de opum, dignitatumque mecum possessione contendere.* Et, ^e si cujusquam mortalium proprium quid horum esse monstraveris, ego jam tua fuisse, quæ repetis, sponte concedam. Cùm te matris ex utero natura produxit, ^f nudum rebus omnibus, inopemque suscepisti, meis opibus fovi, &c, quod te nunc impatientem nostri facit, ^g favore prona indulgentius educavi, & omnium, quæ mei sunt juris, ^h affluentia & splendore circundedi. Nunc mihi retrahere manum ⁱ libet, ^j habe gratiam, ^k velut usus alienis: non habes jus querelæ, tamquam profsus tua perdideris. Quid igitur ingemiscis? nulla tibi à nobis est allata violentia. ^l Opes, honores, cæteraque talia mei sunt juris. Dominam famulae cognoscunt; mecum veniunt, me abeunte discedunt. Audeacter affirmem, si tua forent, quæ amissa conquereris, nullo modo perdidisses.

INTERPRETATIO.

a officiosissima. b abundantia. c placet.

NOTÆ.

interpretatione: si enim *quotidianum* dicitur à *quot* sive *singulis diebus*, ut placet Cornuto apud Cassiodorum; quemadmodum dicitur *quot Calendis*, *quot mensibus*, *quot annis* optimè scribitur *quotidianum*: si verò dicitur à *continenti die*, sicut dici putat Marius Victorinus l. i. scribendum erit *quotidianum*.

4. *Quovis judice.*] Cùm nemo judex fuerit in suâ causâ, bene fortuna ad judicem provocat: sed ad quemlibet melius, ne ulla sit anteoccupationis suspicio.

5. *Possessione.*] Possessio hic jus est possidendi. Sicut Tull. pro Quin. bonorum possessio spectatur, inquit, non in aliquâ parte, sed universis quæ teneri & possideri possant.

6. *Si cujusquam mortalium.*] Fieri posset, ut quæ Boëtij non sunt bona, hæc quorundam aliorum hominum essent; tamen ne ullus superst̄ conquendi locus, fortuna ponit nullius hominis propria esse, quæ deinceps enumerabit bona.

7. *Nudum rebus omnibus.*] II. Fortuna causatur, sua esse bona, quæ Boëtius conqueritur se amississe. Cùm homo ex duplice parte constet, mente animi & corpore, propterea bonum hominis, quod vulgo definitur id *quod homini est conveniens*, duplicitis est generis:

9. *Velut usus alienis.*] Bona enim animi, ut jam diximus, nostra sunt; cætera aliena, & ipfis, si placet, fortunæ omnibus subiecta.

10. *Opes, honores, cæteraque talia mei sunt juris.*] Jam fortuna probat, prædicta corporis bona sua esse: id autem

Dudum tremendos sœva proterit reges,
Humilemque vi eti sublevat fallax vultum;
5. Non illa miseros audit; haud curat fletus,
Ultroque gemitus, dura quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires,

INTERPRETATIO.

fortuna crudelis conculcat subito principes | ridet sponte questus, quorum ipsa crude-
metuendos, & statim mendax erigit ca- | lis est causa. Sic fortuna ludit, sic probat
put abjectum hominis subacti. Hec non | vires suas.
audit afflictos: non flectitur lacrymis, &

NOTE.

Philosophia demum eam, quam so- | luta oratione incepérat, fortunam in-
constantiam probationem versibus conti- | nuans, ejusdem inconstantiam ostendit
etiam in regibus.

3. Proterit reges.] Fortuna aliquando
ipsos etiam reges & imperatores impe- | rio & potestate exuit. Sic Lacedaemonij,
ut ait Älianuſ, cum Thebanorum domini
essent, adeo rursus ab illis fuerunt subacti,
ut Thebani non solum Peloponnesum perve- | nirent, verum etiam Eurotam tranſirent,
& Lacedaemoniorum terram devastarent.
Sic, referente Ammiano Marcellino,
Dionysius gentium quondam terror Cor- |inthi literario ludo præfectus fuit.

4. Vi eti sublevat vultum.] Eadem
fortuna victos nonnumquam erigit. Sic
Amyntas Macedo ex prædicto Äliano,
cum ab accolis finitimusque Barbaris vicit
regnum perdidisset, statuebat apud animum
suum regionem etiam in universum relin- | quere, tantum ut vitam salvam & incolu-
mem servare posset. Dum in his anxius
ageret, quidam ad eum dictum Hellopida
protulit. Itaque occupato illo loco collectis-
que militibus, recuperavit imperium. Sic
ex eodem auctore, Dion Hipparini filius
in exilium missus à Dionysio cum bis mille
militibus eum rursus expugnavit. Ita effe- | cit, ut in quo statu ipse fuisset antea, in
eum jam sue calamitatis auctorem deſtrude- | ret. Atque hæc fortunæ vicissitudo tan-
tum malum videtur, hanc ut inter cæ-
teras calamitates imprecetur Megara
apud Senecam in Thyestæ v. 33.

— Dubia violenta domus
Fortuna reges inter incertos labet.

Suique magnum monstrat ostentum, si quis
Vifatur unà stratus ac felix horâ.

INTERPRETATIO.

& ostentat ingens miraculum sue virtutis, | tur simul miser & beatus eadēm horâ.
quando hæc agente, idem homo vide-

NOTE.

dum Martis l. 1. Carm. od. 2.

Heu nimis longo sariate ludo,

Quem juvat clamor, galæque leves,

Acer & Mauri pedis cruentum

Vultus in hostem.

Quamobrem cum fortuna non solum

rideat, ut jam dictum est, sed etiam

temere nunc huc, nunc illuc discur-

rat, instar Martis, prospera modò,

modò adversa, optimè perhibetur lu-

dere. Sic fortuna aceſſum ſeculum

que idem Horatius vocavit ludum

Carm. l. 2. od 1.

Motum ex Metello consule civicum

Bellique causas, & vitia, & modos

Ludumque fortuna gravesque

Principum amicitias & armas.

Sicut Virgil. Aen. 11. v. 426. cecinit.

— Multos alterna revisens

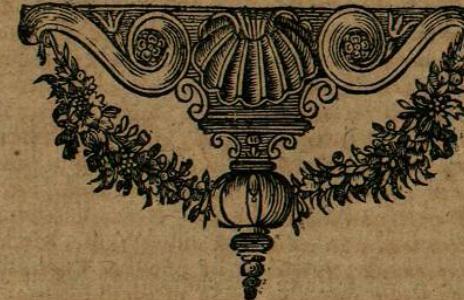
Lusit, & in ſolido rurſus fortuna loca-

vit.

7. Sic suas probat vires.] Continuatur
prædicta similitudo: qui enim ludunt,
hi vias certando experientur vires.

8. Ostentum.] Opus tantum ut di-
gnum videatur, quod veluti admirabi-
le digito ostendatur.

9. Vna ſtratus ac felix horâ.] Maxi-
mum ſanè levis inconstantisque fortu-
nae argumentum. Purant nonnulli ho-
ram hic significare d̄em: sed quod bre-
vius temporis ſpatium hora notabit, et
magis mentem loquentis Philosophie
manifestabit.

Vivet enim neque diu gratus, neque gen-
tibus ullis.

Doctrinam hanc didicerat Boëtius
adolescentulus: sive quia Athenis, ubi ab
adolescentia studuerat, vasa hæc in
templo Iovis descripta proponebantur:
sive quia placita Platoniconum doctus
fuerat.

Quartum portio illud est exemplum,
quo fortuna utitur ad probandum se
merito potuisse Boëtio prospera & ad-
versa inferre: ex quo concludit, se
propter bona, gratia potius, quam
propter mala, injuriis debere affici.
Præsentim cum nullum sit tempus, quo
fortuna non videatur Boëtio magis fa-
vere, quam nocere: praterito enim,

quo opibus & dignitatibus donatus fuit,
plus boni accepit, quam mali: uberior,
inquit fortuna, de b' norum parte sum-
pissi: presenti, quo constantes saltē
amicos habet, etiam aliquid boni obti-
net: à te, inquit eadem fortuna, non
rata discessi: futuro denique, quo pri-
stinas suas opes dignitatibus recuperare
potest: felicior fortè erit: *hac ipsa*
mei mutabilitas, inquit fortuna, *justa*
tibi causa est sperandi meliora. Quam-
quam autem nihil horum esset: duran-
dum: qualibet enim societas alicujus
pars communibus tenetur suæ societa-
tis legibus: ne igitur animo contabescas
& intra commune omnibus regnum loca-
tus, proprio jure vivere non desideres.

METRUM II.

METRUM II.

CARMEN constans dupli genere versuum alternorum, quorum prior
Asclepiadeus spondeo, dactylo cum syllabâ, & duobus dactylis constat, po-
sterior pherecratius spondeo, dactylo, & spondeo. Excipitur tamen versus
decimus octavus, cuius primus pes est anapæstus: *sitis ardeſit habendi*: nisi, ut
conjicit Ascensius, legi debeat, *vis ardeſit habendi*.

ARGUMENTUM.

QUOD major, inquit fortuna, opum honorumque accessio,
QD magis, crescente eorumdem cupiditate, homo vide-
tur egere.

SI quantas rapidis flatibus incitus
Pontus versat arenas,
Aut quot stelliferis edita noctibus
Cœlo sidera fulgent;
5. Tantas fundat opes, nec retrahat ma-
Pleno copia cornu:

INTERPRETATIO.

Quamvis maxima ubertas afferat tam motum vehementibus ventis volvit; aut
multas divitias, manu numquam cessante quād multa astra, producta noctibus stel-
fundere, quād multas arenas mare com- latis, in caelo micant;

NOTÆ.

2. *Pontus.*] Speciatim Euxinus est, bus libris legitur.
generatim mare, quod frequentissimum
est apud poëtas: vide Metr. 2. lib. 1.
v. 14.

3. *Stelliferis edita noctibus.*] Nox Poë-
tis mater siderum habetur: sicut Tibul-
lo lib. 2. El. 1.
Ludite: jam nox jungit equos, currum-
que sequuntur
Matris lascivo sidera fulva choro.
Propterea sidera nunc dicuntur edita
sive producta noctibus stelliferis, id est,
stellaribus ferentibus.

6. *Pleno copia cornu.*] Cornu copiaz
necys a ualibus, est summa ubertas.
Nimirum Diodorus scribit, Hammo-
nem perambularem juxta Ceraunios
montes conspectam à se virginem for-

O